

Резюме. В статті розглядається креативність як психологічна проблема, виділені основні признаки креативності, акцентується увага на питаннях формування креативних способностей учасників і професійного становлення і розвитку креативної особистості майбутнього педагога.

Ключеві слова: креативність, креативний потенціал.

Summary: In the article creativity is considered as a psychological problem, the basic signs of creativity are selected and emphasized as the questions of forming of creative capabilities studying and development of creative personality of a future teacher.

УДК: 371.133-057.87

К.В. БАБАК

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ НАВЧАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

Резюме. У статті розглядаються особливості психологічного супроводу професійного розвитку студентів під час навчання в педагогічному коледжі.

Ключові слова: психологічний супровід, професійний розвиток, особистість.

Постановка проблеми. Професійний розвиток студентів є однією з важливих проблем сучасної вищої освіти. У ситуації, що склалася у психологічній науці і практиці важливе значення набуває отримання знань про студентську молодь, виявлення особливостей і закономірностей розвитку особистості студента, освоєння нових можливостей і знаходження додаткових ресурсів у організації процесу психологічного супроводу майбутнього фахівця.

Метою нашої роботи є розробка моделі психологічного супроводу професійного розвитку студентів педагогічного коледжу.

Відповідно до специфіки навчального закладу можна виділити основні параметри психологічного супроводу: суб'єкт та об'єкт, мету, завдання, напрями, форми та методи. Визначимо відповідні параметри для психологічного супроводу професійного розвитку студентів педагогічного коледжу.

У типовому положенні про освітню установу середнього професійного рівня мета діяльності учбового закладу розкривається через систему завдань, серед яких: «...задоволення потреб особистості в одержанні середньої професійної освіти і кваліфікації у вибраній області професійної діяльності а також інтелектуальному, культурному, фізичному й етичному розвитку; задоволення потреб суспільства в кваліфікованих фахівцях з середньою професійною освітою...» [4]. Відповідно до цих завдань, психологічний супровід у педагогічному коледжі може розглядатися як цілісна система професійної діяльності практичного психолога, спрямована на забезпечення соціально-психологічних умов для успішного професійного навчання і психологічного розвитку особистості на етапі первинної професіоналізації. У контексті інтегративного підходу під психологічним супроводом особистісно-професійного розвитку студента коледжу ми розуміємо систему психолого-педагогічної діяльності, спрямовану на забезпечення соціально-психологічних умов для успішного професійного навчання, підготовки до майбутньої професії, комунікації, особистісного та професійного зростання на підставі системного саморозвитку та самореалізації як індивіда, особистості, суб'єкта власної професійної діяльності та життєтворчості.

Об'єктами психологічного супроводу у нашому випадку виступають: 1) особистість студента; 2) процес професійного навчання студента у навчальному закладі.

Робота психологічної служби педагогічного коледжу організаційно будується за принципом роботи шкільної психологічної служби. Її діяльність забезпечується психологом та соціальним педагогом навчального закладу, які виступають суб'єктами психологічного супроводу. Основними принципами організації і функціонування служби практичної психології виступають:

- принцип відповідності її організації і діяльності основним сучасним принципам розвитку освіти (демократизація, гуманізація, активності особистості тощо);

- принцип системності як визначальний на організаційному рівні, оскільки означає, що діяльність психологічної служби є складно організованим процесом, який містить всі форми, напрями практичної діяльності психолога в чіткій, логічній і концептуально виправданій послідовності; припускає розгляд об'єктів та суб'єктів психологічного супроводу як складно організованих систем (від індивіда до суб'єкта власної життєтворчості) [6].

Мета психологічного супроводу полягає у створенні в межах середовища навчальної взаємодії максимально сприятливих умов для особистісно-професійного розвитку і навчання. Мета супроводу може бути досягнена на підставі виконання таких завдань:

- реалізація професіограми випускника як основної мети освітнього процесу навчального закладу і професійного розвитку;

- формування особистісних професійно важливих якостей майбутнього фахівця;
- розвиток психічних пізнавальних процесів;
- підтримка психологічного здоров'я.

Мета і зміст психологічного супроводу змінюється відповідно до етапу професійного розвитку особистості. Звернемося до розгляду психологічних особливостей процесу первинної професіоналізації в умовах педагогічного коледжу.

Основними напрямками роботи психологічної служби коледжу виступають: моніторинг особистісно-професійного розвитку і процесу підготовки майбутнього фахівця; психологічна освіта (сприяння в придбанні студентами психологічних знань, умінь і навичок, необхідних для отримання професії, розвитку кар'єри, досягнення успіху в житті); психологічна профілактика та корекція особистісних та професійних девіацій. У межах психологічного супроводу використовуються такі форми роботи: психологічна діагностика; психологічний тренінг; психологічна корекція; індивідуальне консультування.

Специфікою розподілу етапів професійного розвитку в період навчання у педагогічному коледжі є відсутність етапу оптації: прийняття рішення про вступ до коледжу свідчить на користь успішного проходження цього етапу та здійснення професійного вибору. Відповідно до таблиці 1 найбільшій актуальності набувають етапи адаптації, інтенсифікації та ідентифікації. Визначимо, на підставі яких чинників реалізується мета кожного з етапів.

Таблиця 1

Особливості психологічного супроводу професійного розвитку на етапі первинної професіоналізації

Етап	Мета	Зміст	Критерії успішного проходження
Оптіація	Допомога на етапах формування професійних намірів, вибору професії і професійної підготовки, корекції вибору і реорієнтації	Забезпечення умов для самостійного свідомого відповідального вибору професії: регулювання активності оптанта, що формує позитивне самовідношення, готовність до змін, здатність проектувати альтернативні сценарії професійного становлення, прийняття відповідальності за своє професійне майбутнє	Вибір професії, навчального закладу
Адаптація	Надання першокурсникам допомоги в адаптації до нових умов життєдіяльності	Діагностика готовності до учбово-пізнавальної діяльності, мотивів учення, ціннісних орієнтації, соціально-психологічних установок; допомога в розвитку учбових умінь і регуляції своєї життєдіяльності; психологічна підтримка першокурсників в подоланні труднощів самостійного життя і встановленні комфортних взаємин з однокурсниками і педагогами; консультування першокурсників, що розчарувалися у вибраній спеціальності; корекція професійного самовизначення при компромісному виборі професії	Адаптація до учбово-пізнавального середовища, особистісне самовизначення і вироблення нового стилю життєдіяльності
Інтенсифікація	Розвиток загальних і спеціальних здібностей, інтелекту, емоційно-вольової регуляції, відповідальності за своє становлення, самостійності	Діагностика особистісного і інтелектуального розвитку, надання допомоги, підтримка в рішенні проблем взаємин з однолітками і педагогами, а також сексуальних відносин	Інтенсивний особистісний і інтелектуальний розвиток, соціальна ідентичність, самоосвіта, оптимістична соціальна позиція
Ідентифікація	Формування професійної ідентичності, готовності до майбутньої практичної діяльності	Фінішна діагностика професійних здібностей, допомога в знаходженні професійного поля для реалізації себе, підтримка в знаходженні сенсу майбутньої життєдіяльності, консультування з питань інтимних і сімейних відносин	Ототожнення себе з майбутньою професією, формування готовності до неї, розвинена здібність до професійної самопрезентації

Згідно інтегративного підходу до професійного розвитку особистості ми виокремили три його аспекти: онтогенетичний, особистісний та професійний. Які ж співвідношення складаються між цими аспектами у процесі професіоналізації?

Як зазначає Е.Ф.Зеєр, на початкових етапах професійної освіти джерелом професійного розвитку виступає рівень особистісного розвитку. На подальших стадіях професійного становлення співвідношення особистісного і професійного розвитку набуває характер динамічної нерівноважної цілісності. На стадії професіоналізації професійний розвиток починає домінувати над особистісним і визначати його [5].

Результати дослідження О.М.Плюща дозволяють стверджувати, що індивідні особливості визначають вибір виду діяльності, властивості особистості - вибір професійної діяльності, а ціннісні орієнтації впливають на життєве самовизначення, значення професії та професійного самовизначення в ньому, перспективи життєвого шляху. Саме тому, на думку автора, професійне становлення неможливо повністю зрозуміти поза зв'язком з життєдіяльністю. Між професіоналізацією і життєдіяльністю встановлюються відносини компенсації: за умови неможливості досягти самореалізації в одній галузі, людина прагне компенсувати це в іншій [7].

На думку Д.М.Дубравської, „Процес становлення на етапі первинної професіоналізації особистісних утворень постає як послідовне інтегрування останніх у констеляції, що за своїм змістом задовольняють вимоги успішного здійснення майбутнім педагогом професійно-педагогічних задач” [3]. Процес інтегрування індивідуально-психологічних рис особистості у певний, відносно усталений комплекс відбувається поетапно, залежно від рівня сформованості у суб'єкта учіння механізму особистісної регуляції і саморегуляції [3].

Як стверджує, на підставі власного експериментального дослідження, Т.П.Демідова, більшість абітурієнтів середнього професійного навчального закладу психологічно не готові до оволодіння професією вони мають поверхневі уявлення про неї, спеціально не готувалися до оволодіння нею, погано уявляють собі сам процес професійного навчання та діяльності, мають серйозні психологічні проблеми, – що безпосередньо впливає на якість професійного становлення. Тобто на перший план виступає проблема формування особистості студента [2].

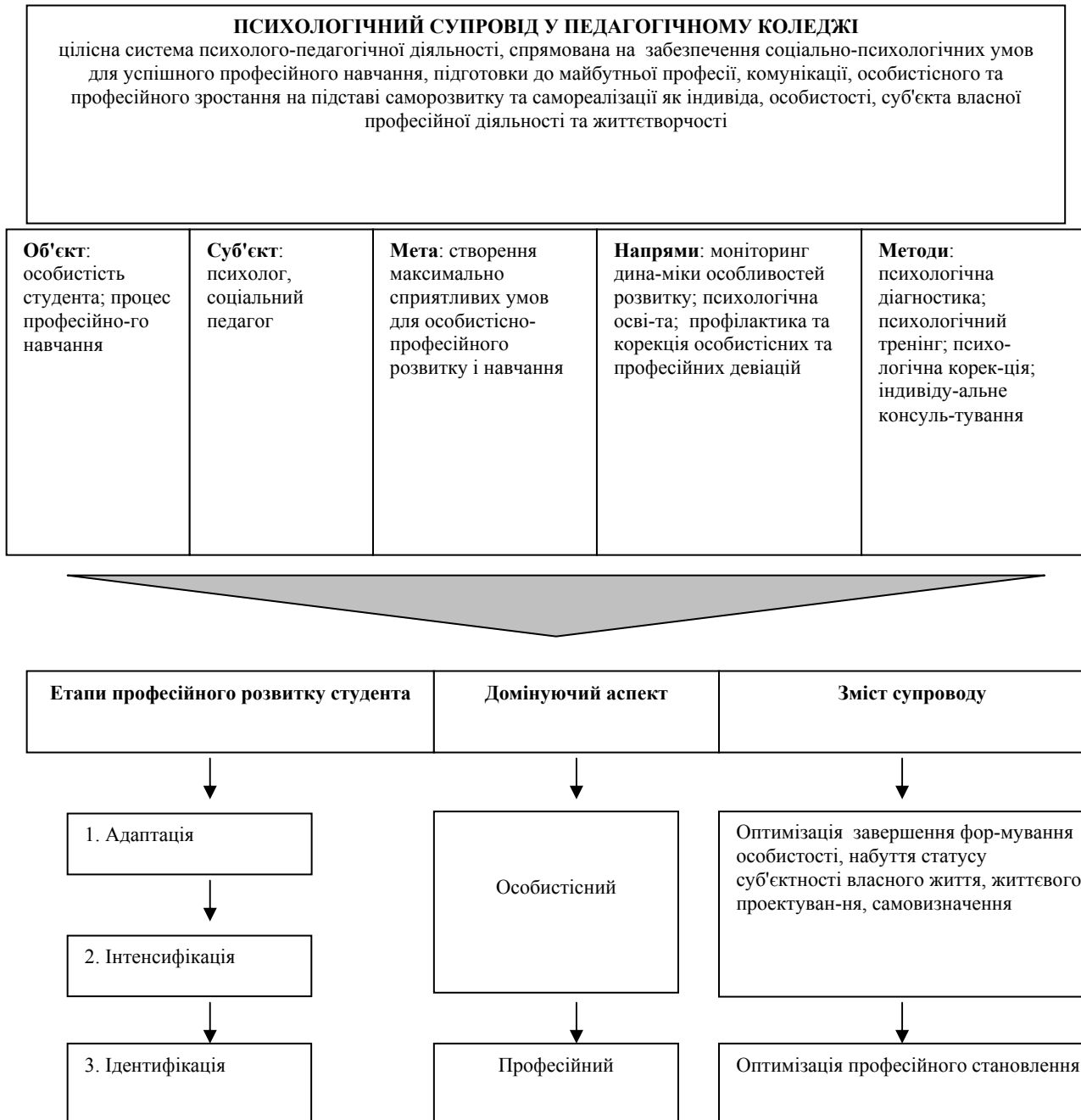
Як засвідчують результати досліджень, співвідношення між аспектами у процесі професійного розвитку носить складний, нелінійний характер. За даними теоретичного аналізу, на етапі вибору професії домінуючим вважається онтогенетичний аспект, зміст якого складають індивідні особливості розвитку (здатки, здібності, психофізіологічні

особливості), на етапі первинної професіоналізації провідним виступає особистісний (комплекс особистісних характеристик), на стадії професіоналізації – професійний (комплекс професійних та професійно важливих якостей, що забезпечують успішність діяльності).

Зважаючи на це, метою психологічного супроводу студентів педагогічного коледжу повинно бути забезпечення оптимізації процесу особистісного розвитку як підґрунтя професійного становлення, створення умов для набуття ними статусу суб'єктності у проявах власної життєтворчості.

Таблиця 2

Модель психологічного супроводу професійного розвитку студента педагогічного коледжу

Означені результати схематично представлені (табл. 2). Вочевидь, найбільш адекватним засобом реалізації першого компоненту виступає моніторинг динаміки особливостей розвитку студента. Як зазначає О.М.Сироватко, моніторинг дозволяє фіксувати та у разі потреби своєчасно реагувати на виникнення факторів можливих нерівномірностей розвитку особистості [1]. Авторка відзначає, що в процесі моніторингу доцільно виокремлювати два класи методів, спрямованих відповідно на: 1) особливості особистісного розвитку; 2) досягнення у професійному навчанні. На перший план тут виступають методи психологічної діагностики та поточного контролю успішності навчання студентів. Щодо змісту другого компоненту, відзначимо комплексність та широту охоплення роботи психолога у цьому напрямку. За даними різних досліджень (Т.В.Базавова, Л.В.Власенко та ін.), психологічний супровід може включати: просвітницьку роботу; психологічну освіту; роботу з викладацьким складом та батьками студентів; оптимізацію міжособистісних стосунків в академічній групі та психологічного клімату в педколективі, профілактику особистісних та професійних девіацій тощо. Методами роботи на цьому рівні виступають: проведення лекцій, включення до навчальних програм відповідних

психологічних курсів та спецкурсів, семінарів, організація неформальних ситуацій спілкування педколективу та студентів, консультування адміністрації, вчителів, батьків з проблем навчання та виховання; індивідуальне консультування з питань навчання, розвитку, проблем життєвого самовизначення, взаємовідношень з дорослими та однолітками, самовиховання і т. ін.

Третій компонент психологічного супроводу - психологічна допомога – спрямований на безпосереднє надання психологічної допомоги у подоланні нормативних та ненормативних криз, стагнацій, відхилень у розвитку та ускладнень будь-якого змісту, якими супроводжується процес навчання у коледжі. Тут, як правило використовуються методи психологічної корекції, консультування, психотерапії, різноманітні тренінги, коучінг тощо

Висновки. Отже, на етапі первинної професіоналізації перед студентами коледжу як провідне постає завдання завершення формування особистості, набуття статусу суб'єктності власного життя, життєвого проектування, самовизначення, і лише на цій підставі - професійного становлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бебеза Л. Є. Науково-методичні засади діяльності психологічної служби / Л.Є. Бебеза, Л.І. Гриценко, Н.П. Демидюк, Л.І.Зуб, Т.Д. Ілляшенко: Навч.-метод. посіб.: В 2 т. / АПН України; Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи / В.Г. Панок (наук.ред.), І.І.
2. Демидова Т.П. Психологическое сопровождение профессионально- личностного становления обучающихся в средник профессиональных учебных заведениях / Т.П. Демидова // Дис. .. канд. психол. наук 19.00.07. — М., 2005 – 171 с.
3. Дубравська Д.М. Динаміка особистісних утворень майбутнього педагога на етапі первинної професіоналізації (на матеріалі дослідження студентів педагогічного коледжу) / Д.М. Дубравська: Дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України. — К., 2004. — 237 с.
4. Дубровина И.В. Школьная психологическая служба / И.В. Дубровина: Вопросы теории и практики, - М.: Педагогика, 1991. - 232 с.
5. Зеер Э.Ф. Психология профессий / Э.Ф. Зеер: Учебное пособие для студентов вузов.-Изд.М.: Академический проект; Екатеринбург: деловая книга, 2003.-356с.
6. Психологическая служба вуза: принципы, опыт работы: Сб.науч.тр. / Отв.ред. Б.Б. Коссов - М.: ПРШВО, 1993.-215 с.
7. Плющ О.М. Трансформація мотиваційної сфери кваліфікованих спортсменів в період професійного становлення / О.М. Плющ: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.01 / Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України. — К., 1999. — 20с.

Резюме. В статье рассматриваются особенности психологического сопровождения профессионального развития студентов, во время учебы в педагогическом колледже.

Ключевые слова: психологическое сопровождение, профессиональное развитие, личность

Summary. The article discusses the features of psychological support professional development of students while studying at Teachers College.

УДК 316.454.5

В.І.БЕЗЛЮДНА

ГОТОВНІСТЬ МОЛОДІ ДО ПОБУДОВИ КОНСТРУКТИВНИХ ЗВ'ЯЗКІВ З РОДИНОЮ

Резюме. В статті аналізуються закономірності формування стосунків молодого подружжя з новими членами родини, особлива увага приділяється вивченню специфіки міжособистісних зв'язків в діаді «невістка-свекруха».

Ключові слова: молоде подружжя, задоволеність шлюбом, діада «невістка-свекруха», міжособистісні стосунки, установочні конструкти.

Постановка проблеми. Навчання у вищій школі припадає на завершальний етап юнацького віку, на період пізньої юності чи ранньої дорослості. У житті молоді людини виникає багато проблем, які є визначальними для її подальшого життєвого сценарію, побудови життєвого шляху в цілому. Найважливішими ідеями, над якими замислюється студентська молодь, є питання професійного становлення та створення власної сім'ї. Кожна з цих ліній є унікально значущою та визначальною. Їх успішна реалізація значною мірою залежить від рівня психологічної готовності молоді людини до її вирішення. У сфері створення власної сім'ї велику роль відіграє готовність до побудови гармонійних стосунків не лише з подружнім партнером, але й усіма новими членами родини. Життєва практика показує, що найбільше емоційно навантаженими викликає формування зв'язків з батьками шлюбного партнера. Значну роль у цьому процесі відіграють ірраціональні уявлення і негативні установки щодо майбутніх стосунків. Особливо гострими, а іноді і драматичними є процеси налагодження зв'язків у діаді «молода невістка – свекруха». У науковій літературі неодноразово підкреслювалася значущість впливу батьківської сім'ї на адаптивність молодого подружжя. Це явище знайшло своє відображення у поняттях сімейного сценарію (Е. Берн) [1], сімейної моделі та антимоделі (Т.І. Димнова, Л.В. Долинська, М.І. Мушкевич) [3], патологізованих сімейних ролей (Е.Г.Ейдемільлер, В.В. Юстицькі) [4], адаптаційних та функційних можливостей [5].

Метою даного повідомлення є висвітлення результатів експериментального дослідження, спрямованого на аналіз закономірностей формування стосунків молодого подружжя з новими членами родини як вияв інтеграційних процесів розвитку молоді сім'ї. У статті частково використовуються результати бакалаврського дослідження Кравчук Я., яке здійснювалися під нашим керівництвом [2].

Основні завдання дослідження:

- проаналізувати систему очікувань молодих людей у сфері налагодження зв'язків з майбутніми членами родини;
- вивчити особливості стосунків між невісткою і свекрухою;
- проаналізувати вплив стосунків у діаді „невістка-свекруха” на психологічний клімат молоді сім'ї та закономірності її становлення та розвитку.